САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУЬУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 5 (8114). ☆ 1997 сыл тохсунньу 16 күнэ. Чэппиэр. ☆ Сыаната — 1084 солкуобай.

ДЬОН ТҮҺҮГАР

Мутудайга сайа үлэ миэстэтин таһаарыыта уонна дьон үлэлээх буолуулларыгар нэһилиэк салалтата сүрүн болҕомтотун уурар. Ол иһин нэһилиэннэ махталын ылыан ылар. Холобур, илларээ сыл Егор Егорович Артемьев тэрийбит «Липпали» баһылык хаһаайыстыбата, сүрүннээн, эти уонна үүтү оҥорон таһаарар. Манна үгүс киһи үлэлэн хабыллар. Оны таһыгар аспыт сайын от кыйыттан нэһилиэгэр техникалары заправкалыыр туруну аһан үлэлэппита нэһилиэннэ ортотугар улахан махталынан ахтыллар. Сайа тэриллэн хаһан баҕарар албах түбүгү эрэйэр, билигин туох даҕаны коеттубат үйэтигэр ыраахтаатыттааҕа үгүс буолара биллэр. Үлэһиттэр ону ол диэбэккэ, нэһилиэннэ туһа диэн бириэмэлэрин, кэлэлэрин-барыларын аахсыбакка түбүгүрбүттэрэ.

Бу дьоҕус аҕыс киһилээх коллектив ол сыраҕа таах хаалбата. Нэһилиэккэ оҥорор техникалаах биригэдэлээн ыаллар туох даҕаны эрэйэ суох уматыгынан хаччыллар буоланнар улаханнык абыраныллар. Е. Е. Артемьев салайаччылаах бу коллективка махталлара мунура суох уонна кинилэргэ инникитин үлэлэригэр өссө улахан ситиһиилэри баҕараллар.

Федор СМИРНИКОВ.

Дьыл оройугар үктэнээри туран

Дьаҕа баһа дойдулаах чакырдар хаһан эрэ бөдөҥсүйбүт Эрилик Эристиин аатынан колхоз биир үйүн учаастатын, кэлин совхоз отделениетын быыһыгынан үүнэн сайдан, сириэдийэн, урааҥ муостааҕы уунатан, сыстай сиэллээҕи сыбыытатан биир үчүгэй үлэлээхтэр ахсааннарыгар киирсэн, ардыгар социалистическай куоталаһыыга туспаах хаһаайыстыбаларыгар, оройуонна инники күөҥнэ тахсан, бырбаччы олорбуттара. Оччолорго, дьон-сэргэ үлэҕэ-хамнаска эҥэр үрдүк кэмигэр, саҥа фермалар, сайылыктар тутуллуталаабыттара, ынах суоһу, сылгы ахсаанын үксэтэр туһугар бары кыахтарын түмэн үлэлиллэрэ.

Ити кэмтэн балачча бириэмэ аста, олохпут араастаан уларыйда-талэрийдэ, булкулууна. Билигин чакырдар хайдах-туох олороллорун билээри таарыйан аастыбыт. Биһиги нэһилиэк дьаһалтатын баһылыга А. М. Кириллин көрсөн кэпсэтиһэбит. Үрүйэ-харыйа, үрэх дойдулаах буоланнар, сирдэрэ-уоттара нүөл, кыра курааннар дьыллары бөлүммэккэ күөх от барахсан көхтөөхтүк өрө анньар. Ол да иһин чакырдар урукку тан атын сиргэ көҥөн кыстыыр диэни соччо-бачча билиммэт этилэр, бэрт улахан улуу курааннарга эрэ үрэх бастарыынан, өрүс сүннүүнэн дугуйданаллара.

Кэлин буолуталаабыт өс дьыллар, онуоха эбии от үрахтэрбит ууларын хаамтараннар, кырыы нэһилиэги балачча кыаҕырпыттара, сыл ахсын былааннаах отторун дойдуга соҕотуоппалыыр буолбуттара. Ол түмүгэр ыраах сиргэн сүөһү аһылыгын тиэйии, уматык ороскуотутаан олох быыһаммыттара. Аны бастаан совхоз отделениетын, кэлин коллективнай хаһаайыстыбаны үлэҕэ баай опыттаах байаалэрин уоллара Афанасий Михайлович Кириллин иилээбитэ-саҕалаабыта, дьонун-сэргэтин биир сылга түмпүтэ. Онон оччолорго үлэ-хамнас тэтимэ күүһүрбүтэ, үгүс техника, пилорамалар булуллубуттара, элбэх саҥа тутуулар ыытыллыбыттара, кэккэ ситэриллэ илик объектар үлэҕэ киллэриллибиттэрэ. Инники дьыҥалаара сатабыллаахтык салаллан эрэриттэн нэһилиэк дьоно-сэргэтэ саналаара көтөҕүллүбүтэ, ыытыллар бары дьаһалларга актымбыкайдык кыттан бөрбыттара, түмсүүлээх эрэ буоллахха туох барыта кыаллыахтааҕын, олохпут ыараабыт кэмигэр ылдьыстаахтык салаллыахтаахтарын таба өйдөөбүттэрэ.

Онтон аймахтылар, ыаҥа ыаллылар тус-туһунан түмсэннэр баһылык хаһаайыстыбаларын тэриммиттэрэ. Өлүүлэригэр ылбыт сүөһүлэрин-астарын уонна техникаларын холбообуттара. Ити курдук билигин нэһилиэккэ 10 баһылык хаһаайыстыбата баар, олорго 70-са киһи үлэлиир. Кинилэр барыта 493 ынах сүөһүнү, ол иһиттэн 379 ыанар ынаҕы, уоҥсайа 211 сылгыны, итиитэн 143 биэни, короллор-истэллэр. Баһылыктарга барыта 21 трактор, 3 автомашина сыһыарыллыыбыт. Бу — улахан күүс. Итиилэр кэмиэрүнэн сайыны сүөһү аһылыгын соҕотуоппалыыллар, кыһыны мас-муус тиэнэн хантан да комото суох бөйөлөрүн көрүнэн олороллор. «Маарыкчаан» уонна «Чаҥыр» баһылык хаһаайыстыбалара хас сыл ахсын Быстаахха ыытыллар. Онтон уратылара дьиэлэрин тастарыгар хотон туттан туһаанныах сүөһүлэрин-астарын көроллор-истэллэр. Урукку Миниэлэ. Эбэ курдук аҥыырбыт суолурбут улахан фермаларга билигин сылгыны кэннэн туруораллар.

Итиннэ таһыгар нэһилиэннэҕэ 861 ынах сүөһү, ол иһигэр 297 ыанар ынах, 205 сылгы, итиитэн 159 биэ баар. Уоҥсайыгар саба быраҕан көрдөххө, ыкырдар совхоз саҥана эрдэхтэн ынах сүөһү ахсаанын соччо-бачча аччатыахтар, оттон сылгы тобого балачча көбүрээбитэ хараҥа тута бырааттыыллар. Күүн ыастыккы, кэлиэхтэ, күн аҥы хонбуу быллаахха, тыҥыанчаттан ыанна тонна сүөһү өлүмнэстиахтара. Онон быйыл талбаата суох кыстыгы туоруур кыахтаахтар.

Соторутааҕыта К. П. Данилов салайаччылаах «Туоралдыын» баһылык хаһаайыстыбата арахсан Платон Прокопьевич Адамов баһылыктаах «Бухха» саҥа баһылык хаһаайыстыбата үөскээбит. Аастыт сылга «Чаҥыр» уонна «Турааннаах» баһылык хаһаайыстыбалара хортуоппуйу олордуунан дьарыктаан көрбүттэр даҕаны, эрдэтээҕи хаһыгнар хаарыйаннар, туох да туһаны ылбатахтар. Эти, үүтү государствоҕа туттарыы сорудахтара туолбуттар. Баһылыктар атын салаа хаһаайыстыбалара, үбү-аһы атын суолунан киллэриниэр кыахтара суоҕуттан эрэйэлэрэ даҕаны кыһыйаллар.

— Инники олохпутун хайдах дьаһанарбытын соччо-бачча былаанныыбыт, сүбэлэһэ иликпит, — диэн нэһилиэктэ уонна ыаҥа ыаллыыбыт чуолкай. Ол эрээри улууһа дьаһалтата, бары тарилтэлэр, хаһаайыстыбалар салайаччылара сүбэлэһэн суолу-ииҥи тобулуохтара диэн эрэнэбит. Холобур, ыаллыы Мэҥэ-Хаҥалас улууһугар Майаа аастыт сылга итиннэ эмтиир кэмнэ аҕыллыыбытыгар бара сылдьыыбыппыт уонна дьон астынныытын билбиппит-көрбүппүт.

Кырдьаҕастар, ыамматтар, нэһилиэктэр туох саналаааххытын суруйуҥ.

Анна ФЕДОСЕЕВА.

Чурапчы сэл.

■

САҤА САҔАЛААҺЫНЫ ӨЙҮӨХХЭ

Улууска көрдөөхтөр уонна булугас өйдөөхтөр кулууптарын (КВН) учууталлар тэрэфиннээхтик салайан үлэлэттилэр. Уон оскуола сытыы тыллаах-өтөөх, дьону көрахсэтэр ырыалаах-тойуктаах, үгүүлэлээх учууталлара бастакы түһүмэхха көрөөччүлэри улаханнык сэргэхситтилэр. Холобур, Мугудай орто оскуолатын хамаандата дьиэтээҕи сорудаҕын олус үчүгэйдик толорбут. Кинилэр сценаҕа бүгүҥкү-олохпутун коммунистар уонна демократтар ыкы ардыларыгар ыытыллар мөккүөрдэри ооньоон көрдөрдүлэр. Сцена ветеранара И. Барашков, И. Сивцев, Г. Макаров, В. Коротких уоллаа, байаларыттан, олох хаалсыбат эдэрдэрдиин киирсиилэркэн Ленин уонна партия туһунан ыллаан ыыргыппыттэргэн саалаттан «Маладыыастар!» диэн көхтөөх хаһыы ыаллыбыта уонна ытыс тыаһыыр дорҕоонуоллаабыттара. Ити бастакы түһүмэх эйэлэһиигэ ыытыллыбыта гынтаммыта.

Биир эрэ уоллаах кэрчэҥ кыргыттар сытыы хамаандаларын Чурапчы бастакы сүүрэх оскуолата туруорда. Кинилэр көрдөрбүт пүөмүрдэрэ дириҥ ис хоһоонноохтор, сэргэх күлүүлээх-ооньуулаах буоланнар көрөөччүлэри сэргэхситтэ. Кыргыттар бары даҕаны үчүгэйдик кытыннылар эрээри, лидердэр Е. Ермолаева, А. Корякина, С. Артемьева, М. Игнатьева ооньуоһуннара умнуллубат бөрүөхтэй өйдөбүлү хаалларда. Мин саналаабар, уолаттара суох эрэ буоланнар хоттордулар.

Финалга ахсардас кыайыыттар ортолоруттан М. Ильина уонна М. Дьячковскай курдук чаҕылхай сулустардаах Амма, ырыаһыт-үгүүһүт уоллаттардаах, А. Васильева курдук артистэллээх Дириҥ, эдэрдэртэн түмүллүбүт Чурапчы, олох биллибэт Вахсы уонна олус түмсүүлээх Мырыла оскуолалара киирсиэхтэрэ. Ити хамаандаларга хомоҕой тыллаах-өтөөх юмористар таһыгар ветеранар Н. Федоров, Е. Смирников, А. Собакина, бэстэлэ түһүмэҕи киирсиннит директордар Е. Сидоров (Дириҥ), М. Кокуров (Мыҥдаҕаайы) кыталлара күрэхтэһиҥ көҕүн өссө күүһүрдүөҕэ.

Түмүк хаһан да хатыламмат кэрэ түгэнэрин тохсуньу 17 күнүгэр илэ хараҥытынан норов аҥыынан бараргытыгар ыытарабыт.

Петр КАЛАЧЕВ.

МИН САНААБАР...

Икки сыллааҕыта Дьокуускайга инбэлиит уонна инбэлиит оҕолордоох тоҥоҥнуттэргэ, арҕана ыарыылаах оҕолорго аналлаах реабилитационнай кинэ аҕыллыыбыта. Онно өмүүтэр уустук аппаратуралаарынан дьаһуоҥы чуолкайдаан, таба туруораллар уонна эмтиллэр. Саамай үчүгэйэ бастаан кинэбиттэри тиэстэрэн көроллор-истэллэр, туураллар, эмтиллэр-томтууллар. Аастыт сылга биһиги үлэлээстэрбит сити кинигэ 60-са оҕо боҕо эмтэнэн тахсыыбыттара.

Маҥан даҕаан эттэххэ, биһиги улууска ыаммат кырдьаҕастар, сэрии уонна тылы ветеранара, хотуу нөҥөрүллүү кыттыылаахтара, инбэлииттэр элбэхтэр. Олохпут биһигин курдук ыараабыт, сыанабыт күн-түүн үрдүүр кэмигэр кэлэн-барыы, айаннаах-ааһыы ороскуота мунура суох үлаата турар. Холобур, Дьокуускайга да киирэн тахсыы ыаммат кырдьаҕастарга, инбэлииттэргэ сыаннан аҕаабат буоллаа. Дьону таһар чаанынай автомашиналар, самолет сыаналара күн ахсын ыарыылларын бары билэ-көрө сылдьыыбыт. Аны куоракка киирэргин хантан уонна төһө сыанаҕа гостиница буларыҥ эмиэ биллибэт. Хаммык баҕарар ыарыһаҕы тута балыыһаҕа ыла охсубаттар. Оттон түмүккүн саамай кырата бикир, өссө икки надиэлэнэн ылыаххын сөп.

Онон, мин саналаабар, улууска, иуг сатаатар, 15 миэстэлээх итиннэ эмтиир санаторий-профилакторийы аһар ордук буолуох этэ. Үп-харчы боппуруоһа кыаллыыбата чуолкай. Ол эрээри улуус дьаһалтата, бары тарилтэлэр, хаһаайыстыбалар салайаччылара сүбэлэһэн суолу-ииҥи тобулуохтара диэн эрэнэбит. Холобур, ыаллыы Мэҥэ-Хаҥалас улууһугар Майаа аастыт сылга итиннэ эмтиир кинэ аҕыллыыбытыгар бара сылдьыыбыппыт уонна дьон астынныытын билбиппит-көрбүппүт.

Кырдьаҕастар, ыамматтар, инбэлииттэр туох саналаааххытын суруйуҥ.

Анна ФЕДОСЕЕВА.

Чурапчы сэл.

Саха сирин Президенин быыбара ааста. Түмүгэ олус үчүгэй. Быыбардаачыылар да ыытардан тыыныыны аахсыбакка бөлөхтөнө-туга, куоластыы учаастактарга кэхтөөхтүк кэлэллэр. Биир бэйэм, 75 саастаах кырдьаҕас киһи, сүрэхпэ өтөхүллэн туран М. Е. Николаев иһин куоласпын биэрдим. Ити Президенниан талыллыбыта эрэ диэн эпэппин, чугас дьонум билэллэрэ буолуо, Куоластаатым саха дьонугар дьолсоргу туругурарын, оҕолорум, 12 сиэним XXI үйэ кирбиитигэр үтүө түстэхтэрин, олох одорен иэстилэ, кэрэни уһаналларын туһугар.

Быыбар былдьаһыстах буолар бастакы диэбиттэрин да иһин, аһара туһүүлээх, хаһыаттарга тыл-өс радиоиан, телевизорынан этиллэн, хаһыатыиан суруллан кулгааҥа сылаттаа аҕай. Ол эрээри дьон туспаах толкуйдарыиан талыыны өгөрдүлэр. Михаил Николаев үнүлүччү ааҕылхайдык (4 чулууну кытта күрэстэйин маҥан аҕай буолбатах) кыайыыны ситиспитэ—59 бырыыһаан!

М. Николаевы уоттаах кириитика үөһүгэр түһэрэ-куоласы бэйэлэрин туһаларыгар хомуйарга суоттаммыттар табыллыбатылар.

М. С. Сапунов кандидат туһунан санааны аһаҕастык этэр буоллахха, норуоту сирдэччи тахсыа суох ыччата дуу диэн санаатым. Телевизорыиан да, радиоиан да этиллэ уолҕамдьыгын көрдөрөр. Бэт быыбардаачыларын сэтэриир курдук, «аччыктыырга, хорҕуйарга бэлэм дьоннор Николаевка куоластыахтара» диэриттэн да тутуммата. Аччыктыыр, хорҕуйар сорутар түбэспит киһи истэрбэр ыарахан, олус хомойдум, өйүрэнним. Бу сыанабылбын биэргэтэрдии, тута баттаһан Сапунов биэргэ үлэлэбит дьоно П. Тимофеев, Н. Винокуров, Т. Сивин суруйуулара Михаил Семенович үөрэхэбит туолбэтигэр ураты үрдүк ааҕарытыатыиан туһамматтын, кэрэхсэтилэр. Экономическай наука доктора, академик Н. Е. Томскай курдук сүдү киһи итиҕэлигэр ылан, иккис төгүл эшит-сурулбут үрдүк сыанабыллара да абыраабатылар.

Артур Николаевич туһунан бэрт аҥыйах тыл. Коммунистическай партия улахан лидере, тылын тылга быраҕан, Президент дуоһунаһыгар кандидатыиан туруоруларга собуласпыта болҕомтону тардыбата сэрэйиллэрэ. Улахан да, аҥын да салайаччыга олус устар уонна сомоҕолуур уус тыл дьүөрэтэ суох. Сахалар ол да иһин оннук киһини кумахтан өтүүнү хатар диэн эрдахтэрэ. Саха сирин астыммаана, Москва журналистэрыгар интервью биэрбитэ, кэлэт. Саха сирин журналистэрыгар быыбар иннис түһүмэҕэ буолуо діэн эрэннэрбитэ курааиах дорҕоон эрэ буолан хаалла. «Үлэ коллективтарыгар төбөиин куһаҕан да, соччонон үчүгэй» диир өйдөөх-санаалаах киһи дойдубутун салайбатаҕа ордук. Кыахтаах киһи Ил Түмэн депутатыттан төттөрү ыытыбыт киһи баар иһин.

Михаил Ефимович Николаев норуотун итиҕэлин иккис төгүлүн ылла. Ити анардас Президент дуоһунаһыгар эрэ сөрөөн буолбакка, олоҕун уиньуктаах устатыгар түүн утуйбакка, күүс өлөрбөкө, ис сүрэхтэн ыытыы дойдутун, дьонун-сэргэтин туһугар дьүөгэрдээхтик үлэлэбитин туоһута, үрдүн тыыннаах.

Кинэ иэдэстэн Сахатын сиригэр атаҕа үктэммэтэх да сиргэ эҥийэх буолуо, Ферма хотевун, оттуур хотуна сурааныан эрэ буолбакка, киниларгин кыһалҕаны толору үлэстэн биэрии ойдуур дьон чугас санаалара, тапталлара күүс-көмө буоллаҕа. Биһиги улууспут быыбардаачылара 94,2 бырыыһаилара куоластааһыгыа кыттан, М. Е. Николаевы иһин 74 бырыыһаан куоласпыт биэрэн, бастакы Президеннитигэр, киин ыытар политикатыгар эрэнэрбитин, оҥу ойуурбутун көрдөрдүбүт.

Президент быыбарыгар дьон дьулуспах санаалаахтара кириистиилэр быыһыылаах эрээри, М. Е. Николаевка тиийбэр ыыахтаах киһи көстүбэтэҕиттэн ким эмиэ да хомойор. Куоласы ыдыыларын арыттаһыылара улахана бэрт. Ол гынан баран, Михаил Ефимович Саха сирин киэн киэлитин ыччаттарыттан бастыҥы, чулуулу буолан, саҥа солбуту аҕыйаҕа диэн эрэл, бодох санаалаахпын.

Михаил Ефимович, дойдуҥ, норуотуҥ туһугар дьоруобай буол, уруккуу үлэҕин иҥэн бүк куойаҕар ситиһиилэн. Каскилээх, үйэтээх үлэтэнэн дьоҕуургэрэҕин 2001 сылга үөтэннэр. Алгыс баһа сыаланыы!

П. ФЛЕГОНТОВ,
үлэ, тыыл ветерана, СР культуратын туйгуна.

БЫЫБАР КЭННИТТЭН САНААЛАР

Алгыс баһа сыаланнын

Кинилиин көрсөөрө бөлдьөһөөру, телефонуи нүөмэрин буолан эрийбитим. Бэрт эйэҕэс куоластаах эр киһи. «Сөп, сарсын эбиэккэ диэри күүтэбин»,—диэт, тыруппаны уурбута. Сарсыныгы күнүгэр үрэх кытыытыгар турар дьыл-дьал курдук тутуулардаах уһаайбаҕа тиийбитим—дьиэҕэ Егор Семенович көрсүбүтэ.

Мин бүгүҥҥү геройбуҥуи—27 сыл устата энергетика салаатыгар эҥкилэ суох үлэлээбит, бу күннэргэ 55 саастыы бөлөхтөнө улуус биир киэн туттар инженерэ Егор Семенович Макаровы кытта кэпсэтиннибиттэн бу дьиэттэн харыс урдэбит курдук саныы тахсыбытым. Ол курдук киһи аҕалыы амарах санаатыттан, ис дуоһатыттан биэрбит сүбэлэрэ миэхэ эрэлл үөскэппиттэрэ.

Бырытын саас-саанынан кэпсиир буоллахха, киһи 1941 сыл ахсыннын 15 күнүгэр Сылаг нэһилиэгэ Парасковья Назаровна уонна Семен Иванович Макаровтар диэн колхозтаах дьиэ кэргэнигэ төрөөбүтэ. Сэриҥ саҕаланыыта, аас-туор олох... Аҕыс ыйдаҕар «Комбайн» колхозу Кэбээйигэ көһөрөр туһуная дьиэҥ кэлбитэ. Дьонун кытта кинн эмиэ барсар буолбута. Өйдүөн кырата бэрт буоллаҕа иккі сыл хайдах олорбуттарын, туох мэйэй-ыһалҕаны ноҥгүлээн тэпчиччаах ордубуттарын.

Улууспут типографиятыгар бэчээттэнэн тахсыбыт «Пядэн энергдаспит сыллара» диэн Сылаг иэдэҥэ «Комбайн» уонна «Чолбон» колхозтар чилиэннэриэ ахтыыларын кинигэтигэр Е. С. Макаров ахтыыта эмиэ баар. Онно бу курдук суруллар: «Аҕам Макаров Семен Иванович, ийэм Макарова Парасковья Назаровна, эдьиийдэрим Александра Ивановна уонна Анастасия Семеновна Макаровалар хорсун-хоодуот саҕаалара суоҕа, ыарахаттартан тоҕоостоох иннинитэ эриллэрин сүтэрбиттэрэ буоллар, холобур, түс бэйэм баччаҕа тиийэ «чуун-чаап» диэн суоҕа эбэ. Сэриҥ сылларынаан оҕолор бары даҕаны оннук дьыҥалаахтыт диэтэхтэринэ сыыстарбатым шахчы. Ол иһин көмүс уҥуохтара хоту оройуоннарга хаалбыт хаан-уруу дьоннорбутугар, төрөппүттэрбитигэр, бары биир дойдулаахтарбытыгар көрүөн-көрүгүөн туран барҕа-махтал тылларын этиэхтээхпит»,—диэн. Маны таһынан бу кинигэҕэ киин нэйэтин, аҕатын, эдьиийдэрин ахтыылара киирбиттэр.

Егор орто оскуоланы Чурапчыта бүтэрбитэ. Ол кэмтэн саҕаламмыта киин үөскүү алыбар ылларыыта, спорт араас көрүнэриниэн: туспуунан, хайыһарыиан, боксуиан, волейболуиан, сүүрүүнэн үлүһүйүүтэ. Оскуолаҕа үөрэнэр кэмигэр оскуолатын көмүл туспуута хамаандатын, боксаҕа улахан дьоҥсто оройуон сүүмэрдэммит хамаандатын чилиэнэрэ этэ. 1957 сыллаахха Дьокуускай куораҥка ыытылыбыт ыччат фестивалыгар үөскүүлээн улахан ситиһиламмытэ.

Салгыы комсомол путевкатыиан Сылаг иэдэҥэ Сталин аатынан колхозка тутууга үлэлии тахсыбыта. Илээҥ кэмигэр үөскүүлэри туруорторуура, нэйилиэктэриэн уус-уран самодеятельноһы көрүү-көмөкүрэтэрга Сылаг нэйилиэгэ киин үлэлиир кэмигэр хаста да иннинэ күөгэҥ тахсыталаабыта. Онно Егор Семенович үтүөтэ-өгөтө улахан. Үлэтин таһыиан физкультурнай тэриллэччиэн үлэлиирэ. 1960 сыллаахха оройуоннааҕы туспуу чемпионатыгар хамаандаиан бастаабыт көрүүлэрин Егор Семенович бу баҕа курдук өйдүүр.

Байыаннай ыытык нэйилиэк толороо Сахалин арыытыгар салгыытан көмүскэнии чаһыгар сулууспалыыр кэмигэр чаһыы, диванаитыы чиэйин спорт араас көрүүгүнэригэр элбэхтэ көмүскэлэбита, уус-уран самодеятельность актыыбынай кыттыылааҕа этэ.

1964—1969 сылларга Челябинскайдаҕы тыа хаҥаайыстыбатын механизациялааһын уонна электрификациялааһын институтун электрификация факультетыгар үөрэммитэ. Студеннары да сылдьан бэйэтин үчүгэй өттүттэн көрдөрбүтэ. Институт классическай туспууга сүүмэрдэммит хамаандатын чилиэнэ буолан, маастарга кандидат ааттаммыта толорбута.

СЭДЭХ ИДЭЛЭЭХ СЭМЭЙ ҮЛЭҺИТ

Дьэ, ити кэнээ идэтинэн Чурапчыта үлэлии кэлбитэ. Маҥнай үлэтин саҕалыырыгар техника, материальнай база олох молтох туруктаах этилэр. Сайынын сайылыктарга хово сытан үлэлиилэрэ, билиҥни курдук командировачнай, массыынаиан хаччыыны диэн суохтара. Линиилэрэ, остуолбалара куоратта тахсан тардаллара, туруораллара. Егор Семенович аҥаан кэлиэҥиттэн маны барытын бойэбит дьоммут оҥорор буолбуттара. Ол кэмиэ биирэ үлэлээбит дьонун П. С. Ноевы, П. П. Андросовы, П. Г. Попову, А. Н. Николаевы күндүтүк саныыр ахтар.

1982 сыллаахха партия райкомун бюроотун уурааһынан «Сельэнерго» диэн тэриллэ тэриллибитэ. Илии ыарахан үлэлэрин механизация күүһүнэн солбуйар үлэ тиҥиэччи саҕаламмыта. Тыа ыччатэ хаартаан да көрбөтөх элбэх уларыйыыта тахсыбыта. Ол курдук, уу, эбии аҥылык электро-уот күүһүнэн сылытыллар буолбуттара, саҥа төрүөх турар сирин сылытар электрическай билиҥнэлэр оноһуллубуттара, сүөһү ноһуома сүүрэ турар хаҥаабаиан тахсар буолбута, ынах ыыр «елочкалар» тутуллан барбыттара. Илии эгэр улуустар иккі ардыларынааҕы куоталаһыыга «Сельэнерго» ааннинэлэр кэккэлэригэр сылдьыбыта, социалистическай куоталаһыыга кууттуун кыайыылаах тахсара.

Бу тэриллэ 1986 сылтан «Агропромэнерго» диэт атыыны ааттаммыта. Сүөһү ыарахан кыстыгар эбии эрэ эрэ чэпчэтиилэр киллэриллибиттэрэ, сайылыктар уоттанналлар, үлэ-хамнас күүстүү оргуйбута. 150 котельнай дьиэлэрэ киниилэр эмиэ тиэнэстэриллэр киирэллэрэ. Үлэ чаҥа диэн суоҕа. Түүн-күүнү ардах-хаарга, ханнык баҕарар кэмиэ телефон өрө тырылыы түһэтин кытта энергетиктэр быстыбыт дьиэлэрэ, охтубут остуолбаны өрөмүөннүү сүүрэллэрэ. Дьиэҕэ даҕаны Егор Семенович: «Суһал көмө» үлэһиттэрин курдук түрүлүөн олоҥхо олорон, үлэлээч ааспыт эбиппит»,—диэҕэ дуо.

Партия райкомун бюротугар «О мерах по дальнейшему развитию электрификации и применения электроэнергии в сельскохозяйственном производстве района на период 1987-1996 гг. в свете требований решений XXVII съезда КПСС» диэн олус суолталаах бэлиитэрдээх бойобуолуо бэйэтэ толкуйдаан туруорсан сылдьыбыта. Итиннэ техникалаары, сүөһүнү пиэтэр фермалары механизациялааһыны (МЖФ), линиялары бэйэтин тэриллэтэн көрүүтүгэр-истиитигэр биэрэллэригэр көрдөөн сылдьыбыта да, хомойуох иһин, бу туруорсуулар сыаллара ситиһиллибэтэхтэрэ.

Онтон совхозтары, хаччыйар тэриллэлэри холбуур, кадрдары ааччатар сыал-сорук туран, «Агропромэнерго» тэриллэ ыыллыыбыта.

Оччолорго оройуон үрдүкэн бастаны хозрасчетнай тэриллэ буолан, бу дьиибэ быыбарыыттан Егор Семенович аккастаана сатаабыта. Маннык үлэлиэхтээх саҥа кадрдар-уоратиллэн баланнаналлыбыттэрэ эмиэ таах хаалбыта, элбэх киһи үлэлэриттэн маҥыыттара, улахан суолталаах сорутар-быаанныар олоҥхо кирбэтэхтэрэ. «Энергетика, дьиэҥэр, олоҥхо дьаһахха саамай наадалаах салаа буоларын оройуон салаатта өйдөөбөтөҕө хомолтолоох. Билиҥни линиялардыт мөлтөх туруктаахтар, саахалланыы олус элбэхтик тахсар. Инникитин улуус салаатта энергетика бошуруоһунан дьарыктанара наадалаах диэн санаабын»,—диир ветеран-энергетик Е. С. Макаров. Билиҥни киин сетевой учаастак ыыламмыт инженериэн улуус куруутун сырдыкка оҥорорун, уоттаах буоларын туһугар үлэлиир.

Хас да сыллаах үтүө суобастаах үлэтин түмүгүн ааҕараадалара туоһулуулар. Ол курдук, Бочуотунай грамоталар, Махтал суруктар, араас степеннэх Дипломнар үлэлээбит тэриллэлэрин, партия райкомун, киин сеть, «Якутэнергопромэнерго», «Якутэнерго» холбоһуктар аатларыттан улууска электрификация сайдыытыгар кыттарбит ыыллаатын иһин Зариллибиттэр. Оҥу таһынан «Уус-уран самодеятельность ветерана» дастабырыаннаа, араас күрэхтэһиилэргэ ситиһиилэрин туоһулуур дипломнар, грамоталар кэмэ суохтар.

Егор Семенович бэйэтэ туспа суоллаах-иистээх, ыыламмардаах специалист. Киин улуус биир сэдэх идэлээх үлэһита буоллаҕа. Онон маннык дьоннорбутугар тирэх, болҕомто наадатын саҥалта өйдүө диэн өрөмөөн баарыыллар.

Кэргэнэ Елена Семеновна Мордовская Чурапчы алын сүһүох оскуолатын учуутала, улахан кыыстара Марина Дьокуускайга следователлиэн, Марк Чурапчытааҕы сетевой учаастакка рабочайынан үлэлиилэр. Айталына геофизик идэтин баһылаан Пешкар-Олаҕа кийит буолан олорор, Алексей Хатаска сварщиктыыр.

Е. С. Макаров «Чэбдик» диэн К. И. Максимова салайаачылаах бойо ис кыаҕын салайыныы кулуубун актыыбынай чилиэнэ. Бу кулуупка сылдьыаҕыттан бэйэтин күүстээх санаатыиан кыраныыны аҕарар буолбутун, дуоһалыын чэпчэбитин этэр. «Биһиги коллективпыт ыйытар кинтэр-хаҥыр саҥаҕа-сыа диэн суох, бары олус идэлэхтик, тутуспутуиан сылдьыбыт»,—диир киин.

Итиннэ хайаан да дьоҥсто куһаҕаны баҕарыллыахха, хайаан даҕаны бэйэҕэр тоннон кэлэр диэбититтэн хайдах эрэ сурахтар ыттарбытым. «Кырдьык, бу ыарахан кэмиэ киһилин, доҕордуу сыһыан сүрүн тирэх буоларын уҥуохтаах наада. Сылдьар эбэтэбитигэр, «Чэбдик» кулуупка курдук, бэйэ-бэйэҕэ үтүө сыһыан куруутун баара буоллар, олохпут чэпчиэ да этэ»,—диэн санаан аҕарбытым.

Түмүктэр Егор Семеновичы үбүлүөйүнэн өссө төгүл эҕэрдэлиибин уонна саасха ыллаабакка, билиҥнитин курдук үлэлии-хамсыы, сүбэлии-амалыы сылдьарыгар, түс олоҥор дьолу-соргуну баҕарабын.

Оксана ЕВГРАФОВА.

КӨНҮЛ ТУСТУУНУ — САНА ҮРДЭЛГЭ

Саха сиригэр көнгүл тустуу сайдыбыта 40 сыллыгын бэлиэтээбиккэ Дьокуускайдаа уонна Бүлүүгэ иккиэ дуоктар уонна тренерлэр сыргытуллуннулар. Сыроҕоҕо сыаналаанна, айхаллаанна. Көнгүл тустууну сайдыабыт кырдьаҕас тренерэлэри чэстээбиккэ үлэлэрин сыанабылыырга олох уруулаарыгар кырдык кэлэх сайдаабыт.

Билигин саахалары аан дойдуга аан маннай ааттыырдыбыт көнгүл тустуубутун Саха үрдэлгэ таһаарарга ой-сана, уҥа-хаммас тумуулэрэ иваа буоллар. Ол иһин, туһалаах буоллаҕай диэн, сорох бүөм саналарбын олоҥ-кодоҕ этэлэри ыҥаабыт. Саҥаны эрыйбаппын. Барыы билэрбитин саныабыт.

Биэс уонус сыллар саҕаланыыларыгар Ленинградтан үөрэнэн Саха уолаттара самбо тустуулаах дьүөктаммыыттара. Ол түбэспиччэ буолбатаҕа. Бэйиэ барыы тоҥа сирэ уолаттар буспут-хаппыт хаҥсаҕай тустуубутун, эйэлэнэн-хаммыыттар ньэрэммит уолаттар этибит. Уҥа уонна норуот үтүө үөрэ ыччат сайдарыгар биэ тирэх буолбута.

Д. Боркин, В. Румянцев уонна мин Дьокуускай куорат 2 №-дээх оскуолатын бүтэрбиппит. Биһигиҥ барыбытыгар физкультура уруогар ааттырбыт хайыһардыыт Петров С. В. үөрэппитэ. Оскуолаҕа спортивнай тэрэх суоҕун кэриэтэ этэ. Уруокпут кыһыҥ көрүдьүөгэ саас уонна күүкүн уулуссаҕа барара. Таҥырдьа үксүгэр сүүрүү-көтүү, ойоньуу, бырааптаһын, ньэчэлааһын аҥаардыыбыт. Оскуолаҕа иҥэ сүүрэн көтөн баран В. Румянцев Ленинградка тиийэн, студенчаах-университет 3 км сүүрүүтэ рекордун «хоҕоон» казепита. Стедан Васильевич сатаан тыыныы, ийэ-аҕа, сиэ-моорэ, ньэҕэх сүбүөктэрин ыччатэр хаҥсаһыыбыттар, оҥоторуулэрин чуо өйдөөн хаалтым. Онтукам тустарбар оруобуна сөп түбэспитэ. Ол саҕана иҥэ оскуолатын, чэпчэк-чэбдик, тиҥ-тыҥнаах уолаттар бүтэрэллэрэ. Бу ууруталы Петров С. В. улатыа тумуга, киниэ сиҥнэнтэ этэ. Уруулаабыт-тыыннаабыт сатаан махтаналаах билиҥнэ, диэрэ хоҕоон, саныыбыт. Хайдахтаах диэхэ, дьадаҥы оскуолаҕа физкультура уруогун сатаан тэрийдэхха итиэннэ ыытахха, үөрэнэччилэр дөрүөбүйдэрэ сүүрэрэлэр-хаҥсаллыыр, хиилэр спорт эрдэс көрүүнэриэнэ — ньэрэнтиэр дьиэ-уоттарын сайыннарыахха сөп диэн — саныыбыт. Физкультура ууруталын улэтиэр-сайыннаа билиҥ, сатабыла быһаарар.

1954 сыллаахха В. Румянцев 72-нэ ыйаанынан Ленинградтан чемпионнаабыта. Ол кэнниттэн иҥэ оскуолаҕа ыйтан ордук Союз түүлгэйдэр тахсарга баламнаабыттэрэ. Союз чемпионатыгар барар кунньуйэр, Вася бэрдэ ньэрэнэ хаабытын кэнэ, ньэ ыыллыыгар Симоновы ылдьар буолтарын эйэлэтэр. Бүрүн сүөм түспүппүт. Парткилээх уолаттарбыт П. Яковлев, А. Шадрин Сибиэнньэ тэхэ-кинэрэбиэтэрэ да, туһа тахсыбатаҕа. «Тустуулар-барыс хаалбыттар». — диэбит этилэр Д. Иванов-Бинкин-Кинэ хоһуогар тыыммытын таһаарбыппыт. Мин кэлэйбуубун, оттон Дима дөрүн-дөрүн «оннук, оннук» диэрэ, ньиҥик-ньиҥик тыыннаах. Бүтэрбитигэр: «Дьэ, кэдэйэхпүт», — диэбитэ. Сиэтэнов Союзка иккиэ кэлэ-тиэхэн, «ССРС спордун мастара» эйэлэтиэх, сабыс-саҥа кэстүүмнэнэ кэлбитэ.

Биэс Союз түүлгэйдэр кыраҕа бириэстэй кэлэтэ тиэхэр кыахтааҕын барыы билэр этилэр. Бу буолбут хомолтолоох түгэн биһиги эйэлүүгэр-саҥабытыгар, сүрэхпитигэр-быарбытыгар умнуллыбат суолу хаалларбыта. Тустуулуу сорох тэрийэччилэр уонна судьуйалар дьаҥны ыгыннык нэмэлдьиллэрэ бэлиэн дьаҥны салгыннан бара турар. Биһиэхэ оҥкуй буоларыгар туоруурга сыччах биир эрэ суол баар. Ол — Павел Пинигин нурдук кинэн эйэлэлэхтик бэрэ күүрүүлэхтик хаҥсыы, бар дьон саарбахтаабаттарын кырдык сиҥнэй тутан ыаҥырыны сэтиниэ.

Н. Н. Тарский 1955 сыл сайыгар Саха театрыгар самбоҕа хас да нөрөөрүүлэри хаҥсыылыы тэрийбитэ. Онно Вася бириэмэни кэтта Союз чемпиона Гуллев-эмэ кытта, Республика маҥнайгы мастаахтарын хаҥсыытаҕа рэдиоҕа республиканы наадыйдыыттар быһа наҥаалаан. Менньигэс уолаттар түүлгэлэрэ, Николай Николаевич сайаатаҕа тэрийэн, хаҥсыыларга судьуйалыыр. Кини үөрэх министрэ З. П. Саввин уонна обкомол секретаря Е. Д. Кычкын нурдук талаанныах салайаччыларын кытта сибээстээхтин, бэйэ саҥаанан улэлиирэ. Мин Бүлүүгэ, ол сыл улэлиирбэр устатыгар хаҥсыы да, кэлэ сылдьыбыта. Оройуок салайаччыларын, албаарыстарыгыа, дьаҥчыт, Партия рэдкомун баастакы секретаря В. К. Арутюнова бэлэтэлэр-туһаччы. Ол саҕана биһиги оройуоннарга, уонна нэһилиэктэргэ көнгүл тустуу секциялары сайаатаҕа, эмэ-бадыйэр, дьиэчитэр. Оччолорго тустуу суоҕуттан секциялардыгар тыыннаах, үөрэнэр-улэлэр-ньиҥэр, ыччат уонна оскуола-оолоро дьарыктаналлара. Үчүгэй оройуон, нэһилиэк, оскуола айыы көнгүл тустуу хаҥсыыларга дьиэк нурдук сиэмэлэхтик кэрэхчилэрдэах баралларыгар. Бүрүнэ спортсмоктар председателэ Саввин, Прокуроров, рэдиокомитет начальника Виктор Петрович сайаатаҕа, мастаахтарга судьуйалыыр этиллэр. Көнгүл тустуу туһугар бүтүн республика ыччата, ааҕа бараан, наһилиэккэ барыта турумнаах кэрэлэр. Итиэ Н. Н. Тарский бэйэтэ тэрийиитинэн ситиһиллибитэ. Николай Николаевич этиинэ, тэрийэр, улэ республикаҕа сиэ-үөнү сорудуок. Бүрүөкэй Р. Н., Волков Н. Н., Алексеев С. И. салайа ситиһиллэхтэн сыаналаабыттара. Онтон улаҥ-улаҥ сэбэтэх Чурапчы-интернат-оскуолатын ситиһиитинэн чомоҕ туттуу буолан барбыта уонна ыраахтан ыытыллыахаах улахан түүлгэлэри тэрийиигэ улэ-хаммас, күүс-күдэх, үп-харчы, баараа, бэлэмнэнэ турар. Биһиэхэ көнгүл тустуу сайдыыта охсуулуу ыытыллар олох саарбахтаабатын. Бу бар фактыы. Оттон кэлэйдэ, көнгүл тустуу сэйиэннэрин тэрийэр уонна ол сэйиэннэр улэлэриэк туспаарар «хара» улэлэ өйү-санааны хатыахха, күүлү-хүдэни түмүөхха.

«Герцек самбистара» барыы сүрүн идэбит — ууруталы. Көнгүл тустуу республикаҕа ууруталлары баламмыр ньиҥаларга — Дьокуускай пединститутуттан уонна Бүлүү педучилищетыттан көхтэлэн саҕаламмыта. Онтон тыа сиригэ оскуолаларыгар күүскэ тэнийбитэ. Оттон барыыгар суруйуан-уруулаах улэлээбиттэрэ. Оччотооҕу үөрэх министрэ Н. И. Шадрин республика оскуолаларын бэйэ бастыҥ директорыгар А. С. Петрович Чурапчы спортивнай интернат-оскуолатын директорынан аныыбыта. Саҕаланан бастаныан көнгүл тустуута «ССРС спордун мастара» бүрүөкэй, Д. Дьиэлэрэ министерство оскуолаҕа инспекторунан ылан, республика оскуолаларыгар уонна улэлиирдэриэгэр көнгүл тустуу сайдыытын дьаһаабыта. Бу саха ыччатыгар көнгүл тустуу суолтатын таба өйдөөн селии дьаһанын этэ. Көнгүл тустуу Саха сиригэр сайдыытын ыччатыгар Чурапчы интернат-оскуолатыгар оҥостуллубута. Ол директор Шадрин А. С. саҥаны тэрийэн ыарахаттарын таба көрдөрбүтүн уонна кэлин сатабыллаах салалтатыгар улэлиир педколлектив таһаарыылаах улэтин түмүгэ уонна бэйэлэрэ скрипкаҕа, чэпчэкчит тустуу чахчыйа сайдар түлүйдэр түстааннар, тобулар ойуннан, тобулар ойуннан, тобулар ойуннан, Корнилов-куоллуттар. Дмитрий Петрович саха ыччата көнгүл тустууну баһылыырын туһугар кытаанах сахаатын туһаайбыта, ыыдыр ойуук улэлэппитэ, хүүрэннээх улэтин ыаҥбыта, бүтүн олоҕун биэрбитэ. «Керуохпут» диэбиттэн аан дойдуга чаҕылхайдык кэрдэрбүтэ, чуолкайдык толорбутэ. Бэйэтэ курдук чаҕылхай талаан ньиҥкиэ тобулор салалталаах интэр-уэрэтэр улэ эмэстэрдэрин коллективтаан эрэ үүнэн таҕыстар кыахтааҕын умнубат инэда.

Билигин көнгүл тустуу сайдар ньиҥкиэн, «ол дьыалаҕа» нурдук, ууруталлар клиэрэнтэр эллаҕастарына эрэ сатыыр этиэ дьыла үөскэтэ. Атын суох. Саха ыччата тустуу үгүс көрүнэриэгэр улахан дьоҕурдаах, ону ааҥан, чахчы да талаанныах аан дойду эйгэтигэр кэрдэрэ турар. Ол эрэгэр тустуу секцнятыгар сылдьар оҕо барыта, бириэмэ үксэ даҕаны, эрдэс таҥыныах «чемпион» үрдүк ааттыын сиэтиэрэ ньиэлдьибатын бары билэбит. Онон барыта В. Румянцев, П. Пинигин, А. Иванов, Г. Дмитриев, онтон да атын чулуу тустуучаттарбыт нурдук күүстээх-күдэхтээх буолбэтэх. Ол иһин чэпчэк-чэбдик, кэрэҕэ эмиэ ньиҥмат тулуурдах, батыраҥ бэрсиммэт сайыналаах ыччаты ыытыы дьулуһуохтааҕыт. Ол сылдьан гибиэнэ элбэх ааҕыу эрчиллибит да, сочиоонуо элбэх таланы хостуохпут диэн саныыбын. Аҕыйах секциялартан булбут бэйэ-ньиэ дьоҕурдаах уолаттарбытын эргитэн-уруйдан ыырбыт ыраатта чуолкай. Оҥу олох нөрөөрдө. Билигин тустуу маастардара тустуу эрдэс норуоттарын уонна «единоборство» этиэн дьыкта албастарын биэрэ уонна сатыыр быыыллаахтар. Онно олоҕуран, тыа сиригэ оскуолаларыгар уонна наһилиэктэриэгэр бэйэ «тустуу секциятын» тэрийэн баран, сүрүн тустуулар көрүнэриэгэ тэрээммит кыаллар ньымаларын үөрэтэр ньиҥкі Оккуок тустуу секциялларыгар, эрдэҕэ, оолор тоболоруу оройуонун туһугар этиллэр эр. Оттон борохтуйдахтарыгар, ким хаҥыах тустуу көрүүгэр ордун дьоҕуралаах көрөн, тустуу чуо бэйэ норуотэр ыдатыгынан ыытыахха сөп этэ. Маҥнык тустуу секциялара бааллара буоллар, ону сүр эйэ тэнитиэхэ уонна оҥоҥ секциялаҕа улэлиирэ эҥэн этиэ киллэрэр быыыым.

Билигин бары «саха» да «саха» диэбит. Ол эрэ туһугар улэлиир нурдук туттабыт. Биһиги саҥаны ким да итинник эйдаарбат этэ. Ол эрэгэр «Герцек самбистара» да, бары атын тренерлэр да биэр-биэс харчыта суох. сылайары-элэйэрэ ахсыбакка, буорбосхо сүүрэр-көтөр этибит. Ол сылдьан ыччаппыт, оолорбут барахсаттар тустарыгар улэлиирбитин бэрэ диэн өйдүүрбүт. Билигин салаҕар эргиитэ нурдук норуоту уонна ыччаты «алытаҕа» уонна «маастаах» хаҥыппат буоларбыт. Бүтүн норуот уонна ыччаты сорутта кэтэхтэлиннэрэ, билиитэ-көрүүтэ ханаатаабыта, олоҥо-дьаһаҕа тубустарына эрэ биэрэ этэр «эйэлэрэ» иккиллэн тахсар буоллаҕа диэн. Ону баҕас үөрэҕэ да суох кыһыл өйдүүр кыах. «Эйэлэ» сыччах күүтэн көрүллэн, ыйтан ыыллан, хаалаантан аҕыйдан туһэрин нурдук өйдөбүл — тутах толкуй туоһута биэтэр политика күүһүнэ эрэ диэн саныыбыт. Билигин итэ ыытарар рынокка сатыылабыт комигэр үүт-маас «быыргы» биһиги нурдук ыччат ааҕыллыа туһугар «босхо» улэ буолар буоллаҕа. Онон тыыннах дьыалаҕа киирэрэ Ваайдар дуоҕуйа баҕаҥ «кыаллар» кулум аллаҥ немолоҕоллорун уһун ойуустук кэтэрбит буолуо. Онон олорон бэлиитэлэх. «хара» улэни бэрэ эйэлэйбутун ыччаппытын ыытарбытын турук тутуохха.

Кирилл ГРИГОРЬЕВ,
СР үүнүлэҥ уруулаах, көнгүл тустуута республиканы тэҥнэлэҥ чемпиона.

Соҥун дьаһал

Сартыыгаах Саха дьыл үөрүүтүн-көтүүтүн фохтоохтору ыытта таҥнан улэлиннэрэ Хадвар наһаҕыныгын дьаһалтата, табаарыстыба салалтата ньоҕоннан дьаһалтата, таабаарыстыба салалтата ньоҕоннан оскуолаҕа үөрэнэ сылдьар студенттэрин ааҕыллара ортотунан автобуһунан нэһилиэктэргэ дьыгыллыбыттаран тымныыга, ахсыннык аан-дьаҥ туоннаҕар Дьокуускайга тарбаан, бэйэлэрин хоҥуйталаабыт, бэйэлэрин аҥаардыыбыт, бэйэлэрин сыраны, түбүгү эрэйбитэ чуолкай.

Саха Дьыл анаан-тэрээбит туолбаларыгар ойуоро кэлбит тереплиттэр үөрүүлэрэ-көтүүлэрэ мунура суоҕа: Сыҥньалаах киниэгэр жюстубут дьоҥ олохтоох дьаһалта баһылыга Г. Г. Дьуоҕацев-түмэр [illegible] дьыалаҕа. Ол кэнниттэн Тымныы Остуолбаҕа Ол кэнниттэн Тымныы Оройуон, туолбаларинан тус-туһунан кэпсэтиллэр, дьон-сэргэлэр хаҥаһалыы аныыбыттарын бэйэлэрэ бэйэ нэрэ мастуулаах буоллаҕа. Оолоолоор-уонна ыыллыыттар дьоҥсуо ытыс тыаһыгын көрүстүлэр.

Ол кэнниттэн Хекааргаа төрүттэх, биэнэ нуу-[illegible] Дьокуускайга [illegible] Ньоҕоннан Дьокуускайга [illegible] Ньоҕоннан Дьокуускайга [illegible] Ньоҕоннан

АЙАР ҮЛЭ ДЬОРО КИЭҺЭТЭ

Арааһа, бөҕөнү улууспутугар Василий Николаевич Дьячковскайы билбэт киһи суох буолуоҕа. Кини бүгүн дьиэбэттэр юнус таллаанныах тарбаҕынан аҕан таҥаарбыт хартыыналарыныгар, материаллаарыгар. Чурапчыгаҥы оҥо кэмнэлиннэй оскуолатыгар уруһуй учуутала үлэлээн кэриэ эйгэтигэр үйүнэн таҥаарбыт үгүс-элбэх ѳҕолоруна билиллэр.

Василий Николаевич 1936 сыл ахсынньы 2 күнүгэр Чурапчы улууһун Сылан аҕыллыагар тереебүтэ. Сылан сиргэ ньыыбастаах оскуолатын кэнниттэн Дьокуускайдааҕы художественнай училищены бүтэрбүта. Пенсиядаах тахсыар диэри культура эйгэтин үлэлиппэт. Таллаанныах порзретист. Үүс-уран ойуулаһын барыта нрдэбилэгэр сөп түбэһиннэрэн, матириал суруйарыгар ньиэн-толгон, кини дьыҥнатык, дуоһатын туругун уонна маҥнытын толору уонна урдук таҥынаахтык арыйар. Онтун да буолай, СССР культуратын туйгуна Василий Николаевич 60 саҥын туолуутугар анаан улуус дьиэн-сэргэтин көрүүгүгэр ахсыннары 4 күнүгэр таҥаарбыт быыстапкатыгар Чурапчы биллиилээх дьонун сэбиэлэриэн хотуспатаах түҥэрэн үйэтитиппитин киэн эрэ долгуйа, астына көрөр. Маннык бөлүхтэр бөҕөнү ѳбществобыыстар үлэлээн-хамсаан аастыт уонна үлэлии сылдьар сулуҥ кэрэ, ѳстыгы үтүөлээх дьоннорбут хатыстаспат хаартыскалаах материаллаарыгар.

Сотоҕутаабыта биир ый устата көрдөрүүгэ турбут бу быыстапканы үөрүүлээхтик сабыы тутуннар Чурапчытааҕы историй уонна этнография музейын директора Р. Сибирякова салайан ыытта. Кини бастакынан тыыл улуус дьаһалтатын баҥыгынык солбуйааччы Т. Л. Тарасовка биэрэр

—Василий Николаевич үбүлүйдээх үоруутун үлэлэстэ, киниэ быыстапкатын сабыллыытыгар мунньубут. Бүүгүн үлэлэбит эйгэтин үлэлиттэрэ кинилиэ барыа эҕэрдэхин кэлбиттэр. Биһиги Василий Николаевичы художник эрэ быыстыанын буолбукка, кэлэ эйгэтигэр уһуйаччы-педагог быыстыанын билбит. Кини диэтэрэ тутан хайдах уруһуйдуурга, уоранныт сүүйүүлэн ѳҕолоро, барыа художник да буолбаттааҕа, эдэннэк дьыҥы абыланы киэрбитигэр махталларо эмтэрэ суох. Бу түҥнэй биһиги курдук сылаас тыллары кэтэбит. —диэтэ Тарас Лукич уонна. сылаатата суох үлэтин баҥатэҕэ, улууска киллэрбит кыллаҕын үрдүгүтүк сыанналаан турар, В. Н. Дьячковскайга улуус дьаһалтатын Ѳҕэлэ суругун сыанналаах бэлэҕин тутарда. Маҥтан сэлгэҥ үбүлэрин Д. П. Коркин аҥаардас республиканскай спортивнай ортолыгар-оскуола директора. Кл. Түҥэр депутата М. Д. Гуляев, Чурапчы сэлиэнньэтин дьаһалтатын баҥыгына А. Р. Сарыдаев, улууспутаҥы культура уонна үөрэх уоранныларын начальниктара В. П. Герасимов, М. А. Никифоров. үлэлиэ, сылдьыбыт музыкальнай оскуолатын коллектиэбин аатынан М. А. Новгородова уоллаа. нетиэнник эҕэрдэлэтиллэр. ѳйдөр үлэлиэхтэр ѳсөр тэлэк, күүрэк-хаарыс үлэлэриэхтэр бэлэлэрдилэр.

Василий Николаевич диэн үлэтин-хамнаһын бүүгүрдүк үрдүктүк сыанналаабыттарыгар болҕоотоҕо ылан дьон-сэргэ ѳрүүтүгэр тэриллэрбиттэриэхтэр баҕа махтал тылларын этэ.

П. ГАВРИЛЬЕВ.

ѲҺӨҺҮ ОҺОРОБУТ

Телевизиэр ерэмүөнүүбүт. Аадырыспыт: Чурапчы сэлиэ, Ярославскай үүл. 50 №-рэ, 5 кв. Тел. 21-412. Василиев А. П.

НАРОДНАЙ ДРУЖИНА НААДА ДУО?

НЕРЮНГРИ. Куорат олохтоохторун 78,86 бырыынаҥнаах милиция үлэлиэтиэхтэригэр буруйу оҥорууну утары ѳксүүлүүгэ көмэлэһиэхтэ бааламмыт. Ити сиэдьиэс ыыннаан «Полис» КЭТ социальнай-психологическай чинчийиитэ лабораториятын үлэлиттэрэ куорат олохтоохторун ыйытыыларын түмүгэр биллиннэ. Ыйытыллыбыт дьон 50,6 бырыынаҥнаах ис дьыала органнара бэрэдэйэ уонна гражданнарга тус бэйэлэриттэн куттал суох буолуутун хаччыйар кыахтааҕын эрдэхэр.

Ыйытыллыбыт дьон 1,3 бырыынаҥнаах эрэ куоракка буруйу оҥоруу таҥыма ыраах үрдүк диэн саныыр, 26,6—үрдүк, 48,3—ортоо, 22,6—намыһах диэр.

СНА.

...ОТТОҢ ТАБАҢАН ОРДУК

МИРНЭЙ. Тыҥнаах Ѳбөкньөр куорат ѳҕолоругар Дьокуускайдаах Сахалыы Дьыллаабы сонуччу бөлүөх оҥорбүт. Хас күн ааспыт ѳҕолор дьиэйэҕэлэрин сиэмэнэйдэр таарыччалаах табаларыттан хатанылаатылар, бутилиэрдэрэ ѳйдүү-саныы сылдьыбыттарыгар хаартыскаҕа түспүттэр. Куорат комсомольскай предприятиетын сахалыы ѳҕолоро да, уоскан дьон да үөрүүнэн туйгуннулар. Итиннэ ньиэк дьиэтэриттэн ѳҕолор табаны мэнэ эрдэ ыарыгар бэрэбүт.

СНА.

Дьиэлэбиччэ-ҥаабыгын туйгуннуу, чэлгэннэтиэн, таллаанныах хаартыскаҕа, кун күбүй ньиэрэ, эйгэтэ ВАСИЛЬЕВА Мотрена Егоровнаҕа 60 сааскынан аҕалбыт баҕаларыгар

ҮҮНЭ-ДҮҮНЭ ҮҮРҮҮ-АЙАҺ

Ньырдьаҕаны кытылгыара
Ырыа Мүҥча миҥьыгар.
Ветеринар, биниэ!
Биэмэрдэргэ кэлэммит
Кэпсэтиэхэ кэмнэбит.
Дьиэҕэ хүлдү дьоннорбут,
Чэйиэ, ньиэҥ ерэбүт.
Күүтэн ѳлүү буоллаппыт,
Сиэннэрбитин кэрэбүт
Үйэбитин уһата
Үрдүү Мүҥча ыгыйыт.
Баҕарабыт, алгыыбыт
Уһуйа дьоҥуут ѳлүү!

Ньиэрэлэрэ.

x x x

Ырыа кэриэтэх, уйан хоҥуоланнаах ССРС культуратын туйгуна, улууспут бастакы кэлиэнтэтэ Мотрена Егоровна ВАСИЛЬЕВАНЫ 60 сааскынан ѳрүйбүккэ-нан плохтуун аҥаабыт, сырдык биэрбит тэриллэн ааттыгын уруйдуубут-ыраатыыбыт! Ѳбүгэстэ ыр-ньиэриэгэр бэҕэрэбүт ырыаны аҥы кэриэтэ сылыстыгар ѳссө даҕаны дьон-сэргэ сөбүлээн ыллыыр ырыаларын ааҕаргар. сүһүөхтэриэгэр туруорбуттаабыт ѳҕолоругар. сиэнэриэгэр ерүү кэмнэлэх сайдыкаргар, сайаҕас сайаҕы ыйда турыгыгар. үөрүү-көтүү ааҥ-эйэлэриэгэр. Доруобай буол, дьоллоох буол!

Улууспутаҥы культура уонна ѳйөбүлүөгэ, Чурапчытааҕы ѳҕо-нуулаах ньиэ бастыҥын коллектиэбэ.

x x x

Таптыыр ѳбабытын, эҕэбитин, дьоҕун устата биир үлэни үлэлээн—сылгыыытаан бөҕөхтээх сынньалаҥнаах тахсыыбыт үлэ ветеранын, Хаҥаһыт наҕыйаа-гын ѳлохтоохтуун ДЬЯЧКОВСКАЙ Петр Егоровичы 70 сааскын туолар кэрэ-бөҕэ хүлэ-сүлэ, үөрэх-кэтэх туран эҕэрдэлиибит. Ыгыт-маары кыйбытыгар кыаҕ-дьаар сэҥнэн сылдьас, сырыкаас буоллун, диэн ахтыыбыт. Итии таптаныы, ахсаабат кэрэхсэбиллэр кэриэ сүрэхтэн махтанабыт.

Кыыһыҥ, хүтүөтүҥ, уолаттарыҥ, кэйиитэриҥ, сиэнэриҥ.

x x x

Күүдү кэрэҕэлиҥ, иҥэбитин, ѳҕөбүтүн, эҕэлиэбитин, ыйыыпыттан, саҥаастыын, бөҕүөтүнэх сиэнньэлэҥнэй ѳлорор культура ветеранын, Уһун Куба ѳлохтоохун Яна Никокентьевна ПРУДНИКОВАНЫ 60 сааскын туолбут кэрэ-бөҕэ үбүлүөйүгүнэн ис сүрэхтэн эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт ѳйдөхө чэгиэн-чэбдик дорообуонньы, дьиэ кэргэнин сылгыы тиэтэлэн, кіэнэх-биэдэ дьоҕуут ыытыыларын ааҕан, ырыаларын аҥылыыллыа. дьиэлээхтэр-сэргэлэрэ дьоннорун-сэргэлэрин үтүн алгыстара. биһиги сиэдэс сиэнньэмэт эйгэтин арчыстаатын.

Кэргэниҥ, ѳҕолоруҥ, сиэннэриҥ, хүтүөтүҥ, аймахтарыҥ Михайловтар, Монастыревтар, Белыхтар, Скрябиннэр, Ефимовтар, Луковцевтар, Слепцовтар, Абрамовтар, Софроновтар.

x x x

Мыҥдаҕаанны бөҕүөлэтэр олохтоох күүдү таанньыгыр, ыраахтыгын! таҕаарыспыгын ЯДРИНЦЕВСКАЙ Михаил Григорьевичы үйэ эҕэрдэлээ үбүлүөйүгүнэн этэбит, эстиэбиэк эҕэрдэлиибит. Таллаанныах кэрэҕэлиҥ, ѳҕолоруҥ кытта чэгиэн-чэбдик сылдьан ааспа уһуйуҥ, дьоллоохтук ѳлороргор, ѳйдүөхэ үлэтэр ѳссө бөҕүөлүнэ, дьон-сэргэ махтанын ыытарыгар баҕарабыт. Аймах-биэдэ, ѳҕөр-атас дьонуҥ үгүс ыраах тіэрэх буолуохтун, биһиги сылаас сиэнньэмэт эйгэни арыгыччыбыт.

Чурапчытаан Гея, Семен Федосеевтар, Мыҥдаҕаанныттан Наталья, Василий, Мотрена. Иллэрэнэ Яковлевтар, Февронья, Станислав Крашевтар.

x x x

Күүдү кэрэҕэлиҥ, эҕэбитин, таҕаарыспыгын КАРДАШЕВСКАЙ Тереентий Алексеевичы тоҕоостоох ыраахтыгын этэбитин, эстиэбиэк эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт ѳйдөхө чэгиэн-чэбдик ѳлороруҥ, дьоллоох ѳлороруҥ.

Эҕэрдэлэр кытта кэргэниҥ, ѳҕолоруҥ, сиэнэриҥ, хүтүөтүҥ, таҕаарыстарыҥ.

Уорпокпун-хуйсуна. «Чочыр» ѳрт үнкүү ансамбللэрэ салайаччыта, речевой оскуола бэлиитэрэ, бөҕүр дойдуланыыт

СКРЯБИН Гаврил Егорович

Дьокуускай куорана тохсунньу 14 күнүгэр кэриэхэ, ыарыыттан ѳлбүтүнэн дириҥ кутуйахтарыгын тиэрдэллэр.

—Чарганнаах Екатерина Михайловнаҕа, уоллаах Василиемна улуус дьаһалтата. Чуруо-Мунньаба.

—Эмиэ ыччаттарга улууспутаҥы культуура уонна спорт управлениетэ. Мугуйаанаҥы Сыанньаҥ ыччат коллектиэбэ.

Күүдү ѳҕөбүт, эҕэбит, тыыл ньиэхэлэйсоҕотоҕун туруу ветеранэ, кадровай бөлүөх, Хаҥаһыт наҕыйаатын ѳлохтоох.

КАЖЕЦКИЙ Николай Прокопьевич

Уһун кэриэхэ ыарыыттан ѳлбүтүн. дириҥнэй кэрэхсэбилин туруо. бары ыйыыгыттан, ыарыстарыгар, биэрэ дьоннуттан ыйыллыаҕыттан.

Ѳҕолоро, ньиэнтэ, хүтүөттэрэ, сиэнэрэ.

Кутурдаҥнарыгын тиэрдэллэр:

—Кыргыттарыгар «Хаҥалаҥ» таҕаарыстыбатын үлэлиттэриэхтэр Анна, Людмила Николаевнаттан, хүтүөтүгэр Михаил Николаевич Адамовка Егор Петрович Луковка. сиэнэриэхтэр Хаҥалаҥ наҕыйаатын дьаһалтата, таҕаарыстыбатын сылаатата.

Ѳҕолоругар, сиэнэриэхтэриэ, сиэн ыччаттарыгар Чурапчытаан кузьминэр, Дьяконовтар, Местниковтар.

—Кыыһыгар Аннаҕа, хүтүөтүгэр Егорга биирдэ үөрэммит ѳҕолоро, таҕаарыстара.

ПУСТИНОВ Иван Иванович

Эдэр саҕыгар хомолтолоохтук ѳлбүтүнэн дириҥ кутурданыгын тиэрдэллэр:

—Ѳбөгөнтэр Гуляева Елена Гаврильевнаҕа, ыччатыгар балтыларыгар Валентина Николаевнаҕа, ыччатыгар хүтүөттэриэхтэр Иван Константиновичка. дьиэстэриэхтэр Толстатова ѳбөгө. сиэнэ Гуляевтар, Эликовтар, Захаровтар.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, г. Чурапча, ул. Карла Маркса, 18 каб. ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-[illegible], секретарь — 21-[illegible], общий — 21-[illegible].

Чурапчынай (Саҥа Дьаһалта) газета — Редакция, Аҕыстыбылыыстыбыт [illegible] «Саҥа Дьаһалта» [illegible]

ЗАКАЗ № 5. [illegible] Подписано в печать 16.01. 16 ч. Тираж 2840.